

of the role of subject competences of the specialists in intercultural communication, contributed to forming main components of their professional competence more effectively.

**ПРОДУКТИВНА САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
МИСТЕЦТВА**

УДК: 378. 04; 378. 013+7+372+17

Нечаєва Л. В.

Тітєвська О. Ф.

У статті розкриті теоретичні основи самостійної роботи студентів вузів. Уточнена сутність понять «самостійна робота», «організація самостійної роботи», а також визначена специфіка продуктивної самостійної роботи в процесі професійної підготовки студентів Інститутів мистецтва.

Ключові слова: самостійна робота, організація самостійної роботи, продуктивна самостійна робота, професійна підготовка.

**ПРОДУКТИВНАЯ САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК
СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОЦЕССА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ИСКУССТВА**

Нечаева Л. В.

Титиевская О. Ф.

В статье раскрыты теоретические основы самостоятельной работы студентов вузов. Уточнена сущность понятий «самостоятельная работа», «организация самостоятельной работы», а также определена специфика продуктивной самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки студентов Институтов искусства.

Ключевые слова: самостоятельная работа, организация самостоятельной работы, продуктивная самостоятельная работа, профессиональная подготовка.

**PRODUCTIVE INDEPENDENT WORK AS PART OF THE PROCESS OF
Nechaeva Larisa Vladimirovna
Titievska Olga Fedorovna**

The paper deals with the theoretical foundations of independent work of students. Clarified the nature of the concepts of «self», «organization of independent work», and also determined the specificity of productive independent work in the process of professional training of students of the Institutions of art.

Keywords: independent work, organization, independent work, productive independent work, professional training.

Останнім часом здійснюються активні пошуки нових педагогічних технологій професійної підготовки майбутнього спеціаліста, які зорієнтовані на формування особистості, розвитку його творчості й самостійності. Мова йде про розробку нової концепції навчання, де всі її складові спрямовані на особистісно орієнтований розвиток майбутнього фахівця, формування його як творця, здатного не лише самостійно здобувати знання, а й реалізувати їх відповідно до практичних вимог сьогодення. Важлива роль у цьому складному процесі належить самостійній роботі студентів.

З цього приводу дослідження проблеми самостійної роботи студентів є одним із важливих напрямків науково-дослідницької та методичної роботи вчених, педагогів-музикантів Інститутів мистецтва. Це зумовлено тим, що стан професійної підготовки майбутніх вчителів мистецьких дисциплін свідчить про наявність суперечності між потребою особистості в набутті професійних знань і вмій та недостатньою спрямованістю самостійної підготовки. Так, у навчальному процесі педагоги все частіше спостерігають явища негативного характеру, коли студенти Інститутів мистецтва не вміють визначати стратегію і тактику самостійної роботи, виконують непослідовні завдання, не мають досвіду у пошуках засобів та прийомів подолання труднощів, тому відчують відповідну невпевненість, нерішучість у своїх проявах. Більшість студентів звикла до ініціативи, визначенні першочергових завдань, підказки, «зовнішньої шліфовки» з боку викладача, тому повсякденна кропітка самостійна робота практично відсутня. Виходячи з цього, ми притримуємося думки, що вирішення цієї проблеми можливе за умов методичної переорієнтації у процесі навчання студентів Інститутів мистецтва, де особливого значення набуває не передача готової інформації, а активізація самостійності, здатність до творчого пошуку та прояв власної ініціативи.

Значущість проблеми самостійної роботи знайшла своє відображення як у класичній педагогічній спадщині (Ф.Дістервег, Я.Коменський, Й.Песталоцці, Ж.Руссо, К.Ушинський), так і в сучасних дослідженнях.

Видатні педагоги визначали, що «самостійність» – це здатність особистості до діяльності, що здійснюється без втручання з боку інших людей. Іншими словами, самостійність як одна з провідних якостей людини проявляється в її вмінні формулювати конкретну мету, що пов'язана із задоволенням актуальних потреб, а також наполегливо досягти цю мету власними зусиллями, діючи при цьому усвідомлено, ініціативно й відповідально не тільки в знайомій ситуації, але й у новій обстановці, що вимагає прийняття нестандартних рішень [5].

Обґрунтуванню її загальнодидактичних основ присвячені праці вчених А.Алексюка, С.Архангельського, В.Загвязинського, Н.Кузьміної, В.Онищука, М.Скаткіна, М.Данилова, І.Лернера, М.Махмутова, І.Огороднікова, Н.Половнікової, О.Савченко, М.Скаткіна, Т.Шамової та інших. Науковці розглядають «самостійну роботу» як складне педагогічне явище. На їх думку, це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування само-

стійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навиків, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Тому самостійна робота є засобом підвищення усвідомленості її дієвості матеріалу, який вивчається.

Метою самостійної роботи є, по-перше, формування у студентів уміння застосовувати знання, одержані під час занять, у практичній діяльності, а також розвиток навичок самоосвіти й, по-друге, формування самостійності - важливої якості майбутнього спеціаліста. У результаті самостійної роботи студенти оволодівають новими знаннями, набувають досвіду, відбуваються також психологічні зміни в особистості молодого людини. Доведено, що успішна самостійна робота потребує позитивної мотивації. Найбільш бажані мотиви самостійного навчання - це пізнавальні, потреба у фаховому самовдосконаленні [4].

Організація самостійної роботи студентів, на думку дослідників Г.Гнітецької, С.Гончаренка, О.Дубасенко, Л.Жарової, І.Лернера, Р.Нізамова, А.Смірнова, М.Солдатенка, значною мірою впливає на якість підготовки майбутніх спеціалістів, формування їх особистості, а отже, є однією з умов успішного навчання. Дослідження поняття «організація», здійснене в педагогічному контексті у світлі сучасних наукових підходів, дозволило під «організацією самостійної роботи» студентів розуміти впорядкування та взаємодію її структурних компонентів за певними критеріями, правилами, принципами з метою найкращої реалізації мети професійної освіти [1;3;6].

Науковцями встановлено, що в межах системно-структурного підходу самостійна робота розглядається як педагогічна система, що складається із структурних і функціональних елементів. Застосування діяльнісного підходу дозволило вченим виділити в структурі самостійної роботи дві групи взаємопов'язаних елементів: організаційні (суб'єкт, процес, предмет, умови, продукт) і соціально-психологічні (мета, мотив, спосіб, результат). Серед функціональних складників самостійної навчальної роботи виділено гностичний, проєктувальний, конструктивний, комунікативний та організаційний.

Зміна концептуальної основи й розширення функцій самостійної роботи студента не тільки веде до збільшення її обсягу важливості, а й викликає зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом - як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, тобто коригує всі психолого-педагогічні (організаційні, методичні) засоби забезпечення самостійної роботи студентів.

Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм навчальної роботи у вищих навчальних закладах, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру.

Дослідження доводять, що особистісно орієнтований підхід в освіті сприяє організувати самостійну роботу на засадах індивідуальної свободи поведінки, партнерської взаємодії між суб'єктами навчального процесу. За

таких умов самостійна робота розглядається як засіб формування самостійності особистості. Вона сприяє підвищенню навчально-пізнавальної активності студентів, розвитку їх професійного мислення.

Окремі підходи організації самостійної роботи студентів університетів та інститутів знайшли відображення в дослідженнях Ю.Бабанського, В.Вергасова, Р.Гуревича, О.Киричука, В.Козаков, В.Луценко, В.Онищука, Н.Сидорчука, П.Стефаненка, В.Ягупова; вищих навчальних закладів I-II, IV рівнів акредитації – М.Єрецького, Н.Журавської, В.Качуровського, В.Лозовецької, А.Цюприк та інших [2]. У дослідженнях Ю.Бабанського, П.Сікорського, Є.Рабунського, О.Спіріна, І.Унт встановлено, що диференціація самостійної роботи відповідно до індивідуально-типологічних властивостей студентів дозволяє підвищити її ефективність [1;2;6].

Проблематизація організації самостійної роботи студентів у мистецькій освіті досліджується у наукових працях А.Болгарського, І.Зязюна, Л.Коваль, О.Кузнецової, Л.Масол, Г.Падалки, О.Ростовського, О.Рудницької, О.Щолокової. Вчені, педагоги-музиканти зазначають, що мистецька освіта в умовах сьогодення поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю студентів, до формування навиків організації продуктивної самостійної роботи. Це зумовлено тим, що мистецька освіта спрямована на пояснення смислу основних напрямів духовно-практичного осягнення мистецтва, а її функції полягають у застосуванні провідних принципів мистецтва для осмислення і переосмислення нових феноменів освітньої дійсності. Завдяки сприйманню художніх творів розвивається емоційно-чуттєва сфера і активізується художнє мислення. Впливаючи на світ почуттів, а через нього на інтелект, мистецтво глибоко впливає на внутрішній світ особистості. Якісна реалізація цього процесу значною мірою залежить від продуктивності самостійної роботи студентів, тому педагоги-музиканти наполягають на впровадженні нових моделей, технологій раціональної організації продуктивної самостійної роботи, які б стимулювали особистість до творчого осягнення різних видів мистецтва, давали свободу грі фантазії, уявленню, активізували прояв інтуїції та пошукової ініціативи, формували художнє мислення.

Останнім часом усе частіше для опису педагогічних процесів використовується термін «продуктивність». Продуктивність – це якісна характеристика навчальної діяльності (Л.Васіна, О.Дубасенюк, О.Королук, Н.Кузьміна, П.Сергієчко, В.Максимова). Оскільки самостійна робота є одним із видів цієї діяльності, то продуктивність можна використовувати й для вимірювання якості самостійної роботи студентів. Отже, самостійна робота є продуктивною тоді, коли в процесі її здійснення у студентів формуються бажані якості й не виникають при цьому негативні побічні продукти. Тобто, якщо самостійна робота спрямована на оволодіння методами самостійного здобуття знань, формування самоосвітніх умінь, підвищення рівня професіоналізму, відповідальності, розвиток самостійності, то вона продуктивна.

Враховуючи специфіку професійної підготовки студентів Інститутів мистецтва, ми розглядаємо продуктивну самостійну роботу як вид навчальної діяльності в галузі мистецтва, спрямований на засвоєння студентами нових знань всесвітньої художньої культури, музичного мистецтва, вдосконалення самостійного пізнання різноманітних мистецьких явищ, розвиток мисленнєвої активності, формування вмінь та навичок інструментального виконавства. Особливість цієї діяльності полягає в тому, що вона скеровується викладачем, але відбувається без його безпосередньої участі.

Виходячи з цього, ми вважаємо доцільним визначити основні етапи організації самостійної роботи студентів Інститутів мистецтва, які сприятимуть її продуктивності, а саме: підготовчий, реалізаційний, завершальний.

На всіх етапах організації викладач здійснює управління (прямо чи опосередковано) самостійною роботою студентів. На першому етапі - підготовчому - сутність педагогічного керівництва полягає в розробці викладачем стратегії власної діяльності та діяльності студентів. Реалізаційний етап - це власне здійснення самостійної роботи. Викладач скеровує, спрямовує, коригує діяльність студентів, консультує, надає додаткову інформацію, що допомагає їм оцінити, чи досягнуто мети окремих етапів роботи. Управління самостійною роботою на завершальному етапі зводиться до контролю й оцінювання результатів роботи, їх аналізу. Потрібно також передбачити для студентів можливість здійснення самоконтролю. Заздалегідь визначається інформативність контролю й самоконтролю, розраховуються витрати часу на їх здійснення. Важливо, щоб оцінка враховувала й особисті досягнення студентів. Такий підхід заохочує подальшу самостійну діяльність, вселяє в студентів упевненість у власних силах, виховує повагу до викладача.

Даний алгоритм може використовуватися як у ході лекційних, так і в процесі індивідуальних занять з основного музичного інструменту, навіть під час самопідготовки. На індивідуальних заняттях у студентів-інструменталістів мають розвиватися професійні уміння, комплекс яких передбачає усвідомлення і використання певних засобів інструментально-методичної діяльності педагога-музиканта, зокрема, здатності бачити і вирішувати проблеми власного виконавського розвитку.

Оволодіння навичками продуктивної самостійної роботи студентів-інструменталістів над музичним твором доцільно здійснювати за наступними блоками послідовних дій:

1 блок – музично-теоретичний і виконавський аналіз твору (засвоєння нотного тексту музичного твору, художнього змісту твору, та його інтерпретація, технології виконавства);

2 блок – практичної музично-виконавської діяльності (оволодіння умінь та навичок аналітико-коррекційної діяльності, реалізація художньої концепції музичного твору у власному виконанні, встановлення емоційно-психологічного взаємозв'язку зі слухачами);

3 блок – прослуховування музичного твору у виконанні відомих музикантів та аналіз варіантів його інтерпретації.

Таким чином, у процесі формування навичок продуктивної самостійної роботи над музичним твором особливого значення набуває здатність студента вірно орієнтуватися в потному тексті, на основі якого складається виконавський задум та його здійснення, урахування жанрових, стильових особливостей, оперування музично-слуховими уявами, відтворення емоційного підтексту, що в свою чергу спонукає до пошуку відповідних технік, прийомів, які забезпечать успішне виконання музичного твору.

Література

1. Антропов В.А. Организация самостоятельной работы студентов / В.А.Антропов, Н.И.Шаталова. Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. ун-та, 2000. – 76 с.
2. Васіна Л.С. Забезпечення професійної підготовки фахівців в умовах ступеневої освіти / Л. С. Васіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – К., – Вінниця : ДОВ Вінниця, 2004. – Вип. 6. – С. 183–188.
3. Дубасенюк О.А. Професійна виховна діяльність педагога: досвід порівняльного дослідження: [монографія] / Олександра Антонівна Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 192 с.
4. Енциклопедія освіти /Голов. ред. В.Г.Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике. – М. : ИКП «МарТ»; Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.
6. Малихін О.В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів ВПНЗ: теоретико-методологічний аспект: монографія /О.В. Малихін. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. – 307 с.

PRODUCTIVE INDEPENDENT WORK AS PART OF THE PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE SPECIALISTS OF ART

*Nechaeva Larisa Vladimirovna
Titievska Olga Fedorovna*

Abstract. *Recently carried out an active search of new pedagogical technologies in professional training of future specialists that focus on personal development, the development of his creativity and independence. We are talking about the new concept of learning, where all its components are focused on student-centered development of a future specialist, formulating his Creator, is able not only to acquire knowledge but also to implement them in accordance with practical requirements. An important role in this complex process is the independent work of students.*

For this reason the study of the problem of independent work of students is one of the important directions of scientific-research and methodical work of scientists, teachers, musicians Institutions of art. This is due to

the fact that the status of professional preparation of future teachers of artistic disciplines demonstrates the contradiction between the need for the individual in the acquisition of professional knowledge and skills and lack of orientation self-study. So, in the learning process, educators are increasingly observed phenomenon of negative character, when students of the art Institutes are not able to determine the strategy and tactics of independent work, perform random tasks that do not have experience in search of means and methods of coping, so feel appropriate uncertainty, indecision in its manifestations. Most students are accustomed to the initiative, identifying priorities, tips, external grinding on the part of the teacher, so everyday laborious independent work is virtually nonexistent. On this basis, we are of the opinion that the solution to this problem is possible if the methodological reorientation in the learning process of students of Institutes of the arts, where special importance is not the transmission of information, and activation of independence, the ability to search and personal initiative.